

Agata Kondrat

Slawizmy leksykalne w polu semantycznym nazw ubiorów w języku jidysz

---

Studia Germanica Gedanensia 17, 267-274

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Agata Kondrat
Instytut Filologii Germańskiej
Uniwersytet Warszawski, Warszawa

Sławizmy leksykalne w polu semantycznym nazw ubiorów w języku jidysz

Konsekwencje jakie niesie ze sobą długo trwający i głęboko sięgający kontakt międzykulturowy i językowy są dla języka znaczne. Ma on wpływ na różne poziomy systemu językowego i może występować na poziomie fonologii, fonetyki, składni czy też słowotwórstwa. Jednak najbardziej podatne na obce wpływy jest słownictwo. Tematem niniejszego artykułu jest właśnie wycinek słownictwa oznaczającego nazwy ubiorów w języku jidysz, jako egzemplifikacja intensywnego kontaktu między językiem Żydów polskich a ich słowiańskim otoczeniem.

Badany obszar słownictwa należy w znacznej mierze do tak zwanego słownictwa podstawowego, a zarazem potocznego, które odznacza się dużą frekwencją użycia. W mniejszym stopniu należy także do języka fachowego o ograniczonym jednak użyciu. Jest to słownictwo mało stabilne i pod wpływem mód, ulegające ciągłym zmianom. Jako jedyną „stałą” w obrębie omawianego słownictwa, możemy uznać nazwy elementów żydowskiego ubioru religijnego, które – jak np. szal modlitewny *tales* (< hebr. talit) nie zmieniały się od chwili udokumentowanego osiedlenia się Żydów w Europie, czyli począwszy od X wieku (por. Haumann 1999).

Już pobieżne zestawienie słownictwa z tej dziedziny uprawnia tezę, że zostało ono w dużej mierze zapożyczone ze słowiańskiego otoczenia. Za przykład niech posłużą niektóre nazwy męskich nakryć wierzchnich. Często noszony przez polską i rosyjską szlachtę zimowy płaszcz pl. *tulup* został przejęty przez Żydów aszkenazyjskich wraz z nazwą i istnieje w języku jidysz jako *tulip*. Również tak charakterystyczna dla polskiego stroju narodowego *żupica* została zapożyczona – jid. *župece*, stając się jednym z najbardziej charakterystycznych żydowskich okryć wierzchnich. Innymi nazwami okryć wierzchnich przejętych z jednego z języków słowiańskich, które nawiasem mówiąc są jak najbardziej charakterystyczne dla kultury żydowskiej, ale również dla kultur z których zostały przejęte, są między

innymi: jid. *palte* (por. pl. *palto*), jid. *xalat* (por. pl. *chałat*), jid. *futer* (por. pl. *futro*). Należy oczywiście zaznaczyć, że Żydzi nadawali przejętym ubiorom charakterystyczny żydowski charakter, co było wynikiem nie tylko nakazów i zakazów wywodzących się z tradycji lub też bezpośrednio z religii, ale także nakazów dotyczących strojów Żydów, wydawanych przez lokalne władze krajowe¹.

Z tego względu, pole semantyczne ubioru, jest ciekawym przedmiotem badań. Odzwierciedla ono bowiem w sposób materialny i językowy przenikanie się – uważanych za całkiem odległe – kultur. Ponadto nowe style i upodobania, które ciągle pojawiały się w modzie, zmuszały użytkowników języka jidysz do nazywania tych zjawisk.

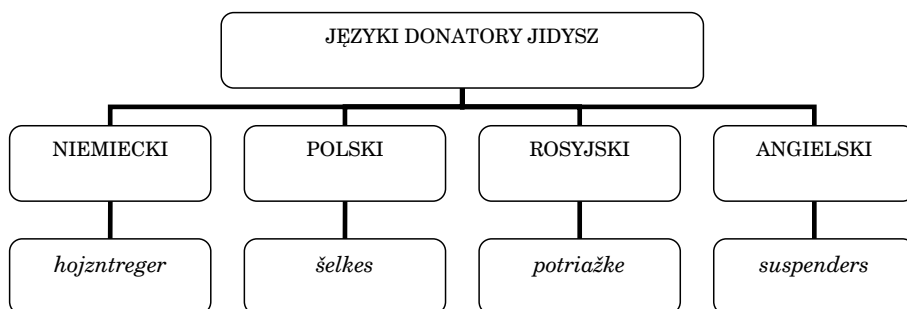
Analiza sławizmów w języku jidysz została oparta na tezie o jego mieszanym charakterze². Zdefiniowanie jidysz jako języka mieszanego poparte jest przez szereg faktów językowych i kulturowych. Elementy zaczerpnięte z języków źródłowych, pozostawiły wyraźny wpływ na poziomie relacji syntagmatycznych w języku. Na poziomie paradygmatycznym relacje te w zdecydowanym stopniu opierają się natomiast o leksykalny materiał języka niemieckiego. Jednak także tutaj języki słowiańskie pod wpływem kontaktu językowego silnie oddziaływały na jidysz, czego wynikiem są m.in. zapożyczenia leksykalne.

Tradycyjna jidyszystyka wychodzi z założenia, że jidysz jako język mieszany składa się z czterech warstw: z elementu germańskiego czy też niemieckiego (por. Eggers 1998), z elementu semickiego, tzn. hebrajskiego i aramejskiego, romańskiego, który jednak odegrał marginalną rolę, i z elementu słowiańskiego, który to jest przedmiotem niniejszego artykułu. Z biegiem czasu doszło do fuzji elementów języków źródłowych i w konsekwencji do wykryształizowania się samodzielnego języka, powstałego na germańsko-słowiańskim pograniczu geograficznym i językowym.

Przykładem ilustrującym współcześnie mieszany charakter języka jidysz jest leksem pl. *szelki*, któremu w jidysz odpowiadają przynajmniej cztery leksemy zapożyczone z języków-„donatorów” jid. *hojzntreger* (< nm. Hosenträger), jid. *šelkes* (< pl. szelki), jid. *potriażke* (< ros. подтяжки), jid. *suspende* (< ang. suspenders). Należy zauważyć brak zapożyczenia z języka herbajskiego, co można wyjaśnić inną funkcją elementu hebrajskiego. Słownictwo pochodzenia herbajskiego jest mianowicie związane z żydowskim życiem religijnym i umysłowym oraz z obrzędowością. Stąd tylko ubiory nieodłącznie związane z żydowskim życiem religijnym jak **jid. *tates*** ‘szal modlitewny’, **jid. *tates-kotn*** ‘podkoszulek rytualny’ czy też **jid. *tefilin*** ‘filakterie’ mają nazwy hebrajskie.

¹ Por. tak zwane ustawy antyżytkowe przeciwstawiające się nadmiernemu bogactwu strojów wśród zamożnych Żydówek.

² W miarę rozwijających się badań nad językiem jidysz powstała liczna literatura dotycząca tego tematu – dla porównania: Weinreich (1954), Geller (1994), Eggers (1998), Krogh (2001).

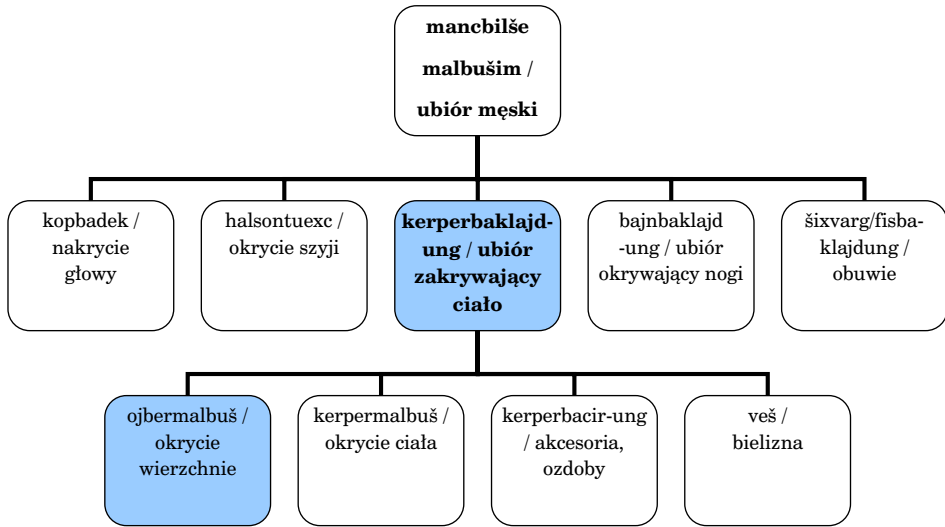
Tab. 1: Języki donatory jidysz

Fakt, że język jidysz powstał i rozwijał się w bezpośrednim sąsiedztwie języków słowiańskich, uprawnia postawienie hipotezy, że języki te służyły jako bezpośrednie źródło zapożyczeń, lub że za ich pośrednictwem pojawiały się w języku nowe określenia. Istnieć musiał zatem intensywny kontakt językowy, który w dużej mierze uwarunkowany był sytuacją ekonomiczną i gospodarczą obu społeczności: mniejszościowej – żydowskiej i większościowej – polskiej.

Otóż na terenach słowiańskich bujnie rozwijał się przemysł krawiecki. Gospodarczy rozkwit tego rzemiosła uwarunkowany był przede wszystkim nakazami wewnątrzgrupowymi, które uniemożliwiały religijnym Żydom zakup odzieży u krawców chrześcijańskich. Jednak dane historyczne dotyczące liczby krawców żydowskich wykluczają fakt, że obsługiwali oni wyłącznie swoich współbraci. Istnieją liczne dowody na to, że od samego początku istnienia tego rzemiosła w Polsce, także nie-Żydzi różnych stanów i zamożności korzystali z usług żydowskich krawców. Zatem można postawić hipotezę, że początkowe kontakty natury ekonomicznej, były jednocześnie kontaktami językowymi, a w końcu kulturowymi. Między obiema stronami musiało dojść do porozumienia, na poziomie, który we współczesnym języku gospodarczym określa się mianem „usługodawca – usługobiorca”. Właśnie te pragmatyczne kontakty prowadziły stopniowo do wymiany międzykulturowej.

Przykładem tego zjawiska może być przejęcie przez Żydów od polskiej szlachty zwyczaju noszenia pasa. Została nadana mu niemiecka nazwa jid. *gurtl* < nm. *Gürtel*, choć funkcjonowało też słowiańskie określenie jid. *pas*, *pasik* < pl. *pas*, *pasek*. Leksem jid. *gurtl* obok podstawowego znaczenia podtrzymywania odzieży otrzymał w tradycji żydowskiej dodatkowe znaczenie tj. oddzielenie części ciała „czystych” od „nieczystych”.

Przegląd sławizmów leksykalnych w omawianym polu semantycznym został ograniczony do przedstawienia jedynie fragmentu tego pola – odnoszącego się do nazw męskich ubiorów wierzchnich.

Tab. 2: Pole semantyczne „Ubiór męski”

Omawiane pole semantyczne liczy w sumie 74 leksemy. Badany korpus językowy został zebrany na podstawie dostępnych książek dotyczących ubiorów żydowskich: „Dos Gevet” Nojexa Prilutzkiego (1924) i „Die Schejnen und die Prosten” Tamar Somogyi (1982). Podstawą jednak był tezaurus języka jidysz, wydany w roku 1950 „Ojcer fun der jidišer šprax” Nahuma Stutchkoffa. Zebrane w tym dziele słownictwo obejmuje zarówno określenia używane przez Żydów aszkenazyjskich w Europie do II wojny światowej, jak i nowe zapożyczenia, które weszły do jidysz z dwudziestowiecznej angielszczyzny, a dokładnie z jej amerykańskiej odmiany. Należy pamiętać, że duża liczba użytkowników tego języka wyemigrowała jeszcze przed II wojną światową do Stanów Zjednoczonych, co zapoczątkowało osobny rozwój tego języka na tym terenie. Z tego także powodu w polu semantycznym obok staropolskiej *żupicy* pojawia się współczesny *overkout*. Zebrany korpus został uzupełniony przez analizę dostępnych słowników języka jidysz.

Statystycznie rzecz biorąc przeważają zapożyczenia z języków słowiańskich – jest ich 42. Poza nazwą hiperonimiczną pola – jid. *malbuš* < hebr. ‘szata, ubranie’ tylko jeden leksem jid. *tales* ‘szal modlitewny’ (< hebr. *talit*) został zapożyczony z języka hebrajskiego. Wybrany wycinek pola semantycznego obejmuje również trzy nowsze pożyczki z języka angielskiego: jid. *overkout* < ang. *over coat* ‘płaszcz’; jid. *vaterpruf* < eng. *waterproof* ‘nieprzemakalny (płaszcz)’; jid. *springkout* < ang. *spring coat* ‘płaszcz wiosenny’. Siedemnaście leksemów są to bezpośrednie zapożyczenia z języka niemieckiego: jid. *harbstmantl* < nm. *Herbstmatel*; jid. *ojbermantl* < nm. *Obermantel*; jid. *pelc* < nm. *Pelz*; jid. *matl* < nm. *Mantel*; jid. *regn-mantl* < nm. *Regenmatel*. Dwanaście leksemów ma taką samą formę zarówno w języku niemieckim, jak

i w języku polskim, np. jid. *pelerine*, nm. *Pelerine*, pl. *peleryna*; jid. *kaftan*, nm. *Kaftan*, pl. *kaftan*; jid. *talar*, nm. *Talar*, pl. *talar*; przez co niemożliwe jest jednoznaczne ustalenie pierwotnego źródłosłowu, bez szczegółowych badań kolejności ich zaświadczeń tekstowych lub ikonograficznych.

Największą grupę wśród omawianych sławizmów stanowią zapożyczenia właściwe, tzn. wyrazy przejęte z jednego z języków słowiańskich wraz z formą i znaczeniem. Do tej grupy zaliczone zostały również leksemy (np. jid. *xalat*, jid. *šube*), które co prawda swój źródłosłów mają w innych językach, jednak na podstawie ich analizy od strony formalnej i znaczeniowej można było stwierdzić, że to właśnie języki słowiańskie posłużyły jako języki transmisyjne. Dużym problemem przy klasyfikacji sławizmów właściwych było ustalenie znaczenia leksemu w języku jidysz. Z gruntu błędne byłoby założenie, że poszczególne ubiory żydowskie pokrywają się w pełni z ich słowiańskimi odpowiednikami, a co za tym idzie, nie można przyjąć równoznaczności znaczeń poszczególnych leksemów. Z tego względu przedstawione zostaną tylko te zapożyczenia, które są poświadczone w źródłach żydowskich i na podstawie porównania z definicjami polskich ubiorów, można było stwierdzić ich równoznaczność.

Innym problemem wymagającym wyjaśnienia było ustalenie, które z licznych nazw ubiorów występujących w jidysz były noszone przez Żydów – te terminy oznaczać tu będą jako endogeniczne – oraz które noszone były przez ludność nie-żydowską, dla niej jednak szyte lub jej sprzedawane przez żydowskich rzemieślników. Te nazwy – określimy jako egzogeniczne tj. pozagrupowe. Ich obecność w polu semantycznym świadczyć może bowiem o silnym kontakcie językowym i kulturowym między obiema społecznościami.

Do słowiańskich zapożyczeń właściwych w jidysz należą między innymi leksemy:

tulip, טולִיפ (< pl. tułup, tulup, tułub, torłop, ros. торлоп),

šopener tulip שאָפּענער טולִיפ (< pl. szopi tułup, wykonany z szopa),

palte, paltoj, palton, פּאַלטע, פּאַלטי, פּאַלטאָן (< pl. palto, ros. пальто),

xalat, xalatl, xalatek(e)l, כּאַלאַטעל, כּאַלאַטעק(ע)ל (< pl. chałat),

lietke xalat לייעטקע כּאַלאַט (< pl. letki (lekki) chałat),

kapote, kapotke, kapotkele קאַפּאָטע, קאַפּאָטקע, קאַפּאָטקעלע (< pl. kapota, kapotka),

čojke טשוִיקע (< pl. czujka),

serme(n)ge, sermianke, serminge סערמינגע, סערמיאַנקע, סערמענגע (< pl. siermienga, szermęga; ros. сермяга; brus. сермяга, ukr. сермяга),

burnus, burnes(e)l, burnos, bornos, burnes בורנעס, בורנאַס, בורנאַס, בורנאַס(ע)ל, בורנוס (< pl. burnus, bornus, burnos),

nakidke נאַקידקע (< ros. накидка, 'narzutka' < ros. на, 'na' + ros. кидать [kidac], 'rzucić',

oponče אָפּאַנטשע (< pl. oponcza),

čumerke טשוּמערקע (< pl. czamara, zamarka; czes. čamara; ukr. чумарка),

burke בורקע (< pl. burka; ros. бурка),

šube, šubice שׁובֿיע, שׁובֿע (< pl. szuba),

bekeše, bekiše בעקישע, בעקישע (< pl. bekiesza),

delje, delicke דעליצקע, דעליע (< pl. delja, delijka).

Interesująca zmiana znaczenia zaszła w leksemie jid. **futer** / pl. **futro**. Jest to bez wątpienia zapożyczenie z języka niemieckiego – nm. *Futter*, gdzie oznacza w omawianym kontekście ‘podszewkę’. Jednak zarówno w jidysz, jak i w języku polskim leksem ten ma znaczenie ‘wierzchnie okrycie zimowe uszyte ze skór zwierzęcia’ (Szymczak 1978: 621). Należy natomiast zaznaczyć, że oba języki, tj. jidysz i polski posiadają własne leksemy odpowiadające nm. *Futter* – W jidysz jest to bezpośrednio zapożyczenie z polskiego: jid. **podševke** / pl. **podszewka**. Zatem leksem jid. *futer* może być przykładem ilustrującym odmienną budowę pól semantycznych: polskiego, jidysz i niemieckiego. W tym przypadku pole semantyczne języka jidysz bliższe jest polskiemu.

Ciekawe i charakterystyczne dla omawianego pola semantycznego są formy hybrydalne, których przynajmniej jeden człon można uznać za zapożyczenie leksykalne pochodzące z jednego z języków słowiańskich:

jid. **šopnpelec** שאפנפעליץ (futro z szopów) > pl. szopi + nm. Pelz,

jid. **fiksenfuter** פיקסענפוטער (pl. lisie futro) > nm. Fuchs ‘lis’ + pl. futro,

jid. **tulip mit fuks** פוקס מיט טוליר (pl. tułup z lisa) > pl. tułup + nm. mit ‘z’ + nm. Fuchs ‘lis’,

jid. **štubxalat** שטובכאלאט (pl. chałat domowy) > nm. Stub(e) ‘dom, izba’ + pl. chałat.

Leksemem, któremu warto poświęcić więcej uwagi jest leksem jid. **kapotuxe** קאפאטוכע. Jest to forma hybrydalna zapożyczona z jednego z języków słowiańskich: pl. *kapota* + pl. sufiks *-ucha*, wyrażający w języku polskim peroratorywne nastawienie do charakteryzowanej rzeczy, np. *dziewucha*, *starucha*. I tak zgodnie z tą regułą jid. *kapotuxe*³ to ‘stara, zniszczona lub źle uszyta kapota’ (Prilutzki 1999: 98). Jest to dowód na przejście przez jidysz słowiańskich wzorców słowotwórczych. Jeśli sięgniemy po dalsze przykłady z innych pól cząstkowych, możemy znaleźć również inne wzorce słowotwórcze: jid. **xabadnice, xabarnice** כאבארניצע, כאבארניצע (nazwa czapki noszonej przez Żydów należących do Chabadu, religijnego ruchu chasydzkiego) > hebr. ChaBaD (akronim hebrajskich słów *chochma* (mądrość), *bina* (rozumienie), *Dat* (poznanie) + słow. sufiks *-nica* np. pl. *spódnica, tajemnica*. Czy także jid. **šredniak** שרעדנאק (buty sięgające kostek, półbuty) > pl. *średni* + pl. sufiks *-niak* np. *szczeniak, kopniak*.

W polu semantycznym ubiorów męskich wyróżnić możemy także kalki semantyczne z języków słowiańskich: np. jid. **badkostium** באדקאסטיום < pl. *kosztium kąpielowy*. Również ogólne określenie nakrycia głowy w języku jidysz jid. **kopcudek** < jid. *kop* (< pl. głowy) + jid. *cu* (< pl. na) + jid. *dek* (kryć, krycie) jest dokładną kalką semantyczną z pl. *nakrycie głowy*. Podobnie jid. **bašuxung** באשוכונג < pl. *obucie, obuwie* < nm. *be-* (< pl. o-) + nm. *Schuh(e)* (< pl. *buw/buc*) + dt. *-ung* (< pl. *-ie*).

Ale i język polski przejmował z jidysz leksemy oznaczające ubiory. Jid. **lajbserdak, lajbserdakl** był innym określeniem podkoszulka modlitew-

³ Charakterystyczne dla zapożyczeń słowiańskich apokopa na *-ke*.

nego, tzn. małego tałesu – jid. *tales-kotn* < hebr. *talit katan*. Jest to forma hybrydalna: nm. *Laib* ‘ciało’ + pl. *serdak*. Leksem ten miał w jidysz zupełnie neutralną konotację. W języku polskim natomiast rozszerzył swoje znaczenie, oznaczając nie tylko żydowskie okrycie wierznie, ale również lichą, nędzną odzież. Później określenie to zostało przeniesione na osoby noszące lajbserdakl (metonimia), aż w końcu było perjoratywnym określeniem Żyda.

Innym leksemem zapożyczonym z jidysz jest leksem pl. *lachman* (jid. ***lax-man***). Początkowo oznaczał ‘płaszcz, okrycie wierzchnie’. Dopiero w języku polskim otrzymał znaczenie ‘stare, brudne, nędzne, obdarte odzienie’ i jednoznacznie negatywną konotację. Razem ze swoim nowym znaczeniem leksem ten wrócił do języka jidysz.

Na podstawie przeprowadzonych przeze mnie dotychczasowych badań, nie ulega wątpliwości, że istniał duży wpływ leksykalny języka polskiego, czy też szerzej – języków słowiańskich, na pole semantyczne ubiorów i na skrypty językowe związane z krawiectwem w języku jidysz. Ilość i jakość tych zapożyczeń pozwala moim zdaniem stwierdzić, że wpływ tych języków był skomplikowanej natury. Nadreprezentacja terminów słowiańskich – w dziedzinie z jednej strony tak „codziennej” jak ubiór, z drugiej zaś obwarowanej szczególnymi przepisami religijnymi – świadczy również o silnych więziach kulturowych między ludnością żydowską a ludnością autochtoniczną. Język dokumentuje te więzy, które należy skrupulatnie badać, a ich wyniki przedstawić jako argument wobec powszechnie panujących poglądów o odrębności, izolacji a nawet wrogości obu społeczności i ich kultur.

Bibliografia

- Brückner Aleksander (1970): *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Eggers Eckhard (1998): *Sprachwandel und Sprachmischung im Jiddischen*. Frankfurt/M.: Peter Lang Verlag.
- Geller Ewa (1994): *Jidysz – język Żydów polskich*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Geller Ewa (1997): Zur Etymologie einiger jiddischer und deutscher Schimpfwörter und Gaunerbezeichnungen im Polnischen, [w:] *Zeitschrift für Slawistik* 3, 274–284.
- Geller Ewa (2004): Jiddisch im Spannungsfeld zwischen Germanistik und Slawistik, [w:] *Convivium. Germanistisches Jahrbuch Polen. 1993–2003*. Bonn: DAAD, 171–197.
- Haumann Heiko (1999): *Historia Żydów w Europie Środkowej i Wschodniej*. Tłum. Cezary Jenne. Warszawa: Wydawnictwo Adamantan.
- Horn Maurycy (1998): *Żydowskie bractwa rzemieślnicze na ziemiach polskich, litewskich, białoruskich i ukraińskich w latach 1613–1850*. Warszawa: Żydowski Instytut Historyczny.

- Kluge Friedrich / Seebold Elmart (²⁴2002): *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. Berlin: de Gruyter Verlag.
- Krogh Steffen (2001): *Das Ostjiddische im Sprachkontakt. Deutsch im Spannungsfeld zwischen Semitisch und Slawisch*. Tübingen: Niemeyer Verlag.
- Löttsch Ronald (1992): Slawische Elemente in der Wortbildung und Grammatik des Jiddischen, [w:] Janusz Siatkowski, Ignacy Doliński (red.): *Stowiańsko-niesłowiańskie kontakty językowe*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 97–104.
- Prilutzki Noah (1999): [1929] *Dos gevet*. Amherst: National Yiddish Book Centre.
- Somogyi Tama. (1982): *Die Schejen und die Prosten. Untersuchung zum Schönheitsideal der Ostjuden in Bezug auf Körper und Kleidung unter besonderer Berücksichtigung des Chassidismus*. Berlin: Dietrich Riemen Verlag.
- Stutchkoff Nahum (1950): *Thesaurus of the Yiddish Language*. New York: YIVO. [Tytuł oryginalny: *Der ojcer fun der jidišer šprax*].
- Szymczak Mieczysław (1978): *Słownik języka polskiego*. Warszawa: PWN.
- Weinreich Uriel (1977): *Sprachen in Kontakt. Ergebnisse und Probleme der Zweisprachigkeitsforschung*. Mit einem Nachwort von A. de Vincenz. München: C.H. Beck Verlag.

**Zu den lexikalischen Slawismen im Wortfeld
der Bekleidungsbezeichnungen im Jiddischen**
Zusammenfassung

In dem Beitrag wird versucht aus dem ganzen Wortfeld Slawismen herauszugreifen und sie linguistisch zu beschreiben. Ein kleiner Teil der Analyse wird im Folgenden dargestellt.

Die statistisch gemessene Überrepräsentation der slawischen Komponente in der durchgeführten Analyse weist darauf hin, dass die kulturellen Kontakte zwischen der jüdischen und der autochthonen Bevölkerung viel enger und tiefgreifender waren, als man das bisher angenommen hatte. Die allgemein anerkannte These, dass die Juden in abgekapselten Stadtteilen, isoliert und nur innerhalb der eigenen Gemeinde gelebt haben, würde die gegenseitige kulturelle Durchdringung ausschließen oder nur auf das nötigste Minimum begrenzen. Auch wenn die gegenseitigen Beziehungen nicht immer friedlich verliefen, waren sie von großer Intensität und Wichtigkeit, was sich in der Sprache deutlich widerspiegelt.